

Fylkesmannen i Troms
Romssa Fylkkamánni

FELLES INNSATS FOR REKRUTTERING I LANDBRUKET, innledning til gruppearbeid, v/ Arve Kleiven

Med rekruttering i landbruket tenker vi både på eierskifte og forberedelse til det og rekruttering til andre landbruksbaserte næringer uavhengig av om eierskifte er nært forestående eller ikke.

Regional plan for landbruk

Jfr planens avsnitt 4.5 Rekruttering, jfr kap 4.6 Kompetanse og handlingsprogrammets kap 5 som beskriver tiltak og aktuelle aktører, jfr også kap 6 om kompetanse.

Eierskifte som familietema

Vist til undersøkelser i Troms som viser at:

- Eierskifte/framtidig drift av eiendommen er tem som er vanskelig å snakke om i overraskende mange jordbruksfamilier
- Eierskifte som ikke-tema i familien og manglende avklaring gir større sjanser enn ellers for at gården går ut av drift.

Viktig at noen bidrar til å sette dette tema på dagsorden, kommunene og organisasjonene.

Samtidig viktig at vi i fylket har, og hvis vi ikke har, kaffer oss tilstrekkelig og lett tilgjengelig veilederkompetanse innen alle forhold som gjelder generasjonsskifteprosessen.

Balsfjord kommune hadde et to-årig prosjekt om rekruttering. Av konklusjonene går det fram at *«Generasjonsskifte og forvaltning av landbrukseiendommer er temaer som er komplekse og vanskelig å jobbe med fordi det er mange følelser involvert. Det er prosesser som for de aktuelle produsentene tar tid å diskutere, bearbeide, beslutte og gjennomføre beslutningen som er fattet. Dermed tar det tid fra prosessene settes i gang hos produsentene til resultatene vises»*

Alt dette viser at arbeidet med rekruttering og generasjonsskifte er tema som kontinuerlig må stå på dagsorden både i forvaltningen og i bøndernes egne organisasjoner.

Omdømmebygging

Et viktig og langsiktig tiltak for å bedre rekrutteringa i landbruket er omdømmebygging. Denne må ha fokus på at landbruket er en spennende næring med selvstendig næringsdrivende tett innpå naturen der en er herre over egen hverdag. Verdens viktigste yrke å skaffe befolkningen 3-5 måltider hver dag. Hedsteins foredrag om de «det grønne skiftet» understreket ytterligere den viktighet og status mat- og energiprodusentene vil få framover.

Næringas egne utøvere og organisasjoner har et særlig ansvar for å framsnakke eget yrke. Det samme gjelder politikere lokalt, regionalt og sentralt med fokus på at bønder leverer trygge råvarer til det daglige brød til forbrukerne, samt mange andre samfunnsoppgaver.

Den viktigste omdømmebygginga er å gjøre folk utenfor næringa interessert i og gi disse positive opplevelser med gårdsdrift. I måte står *Inn på tunet* i en særstilling som omdømmebygger. Brukerne Inn på tunet-tjenester opplever læring, mestring og gode opplevelser. Dette formidles til foreldre og andre pårørende og til kjøpere av tjenestene. Samtidig får de med seg litt om landbruksdrift og hvor maten kommer fra. Med økende urbanisering i samfunnet blir dette viktigere og viktigere.

Produksjon av lokal mat, reiselivsopplevelser mv. bidrar i samme retning.

Det bør arbeides for at alle grunnskoler har samarbeid med en gård i undervisningssammenheng.

Ungdomsorganisasjonene må med

4H gjør en formidabel jobb i å gi ungdom innsikt i landbruk, natur og miljø. I tillegg får barn og unge mye opplæring i organisasjonsarbeid som viktig ballast med til senere i livet. Derfor er det viktig å stimulere utvikling av organisasjonen gjennom nye klubber, etablering av 4H-gårder mv.

Kommunenes ansvar

All landbruksdrift foregår i kommunene og kommunene har en viktig førstelinjetjeneste. For å bidra til best mulig rekruttering, bør det være en naturlig oppgave for kommunene å motivere til at generasjonsskifte og framtidig drift av gårdene blir tatt opp som tema på gårdene så tidlig som mulig. Samtidig er det viktig at kommunene kartlegger rekrutteringssituasjonen på gårder og grender i egen kommune.

Kommunene sammen med lokale faglag bør være naturlige nav i å bringe temaet generasjonsskifte på dagsorden blant gårdbrukere og deres barn/etterkommere i kommunene.

Utdanning og rådgiving

I naturbruksutdanninga på videregående skoler bør det legges større vekt på rene landbruksfag på bekostning av allmennfag. Utdanninga må i større grad kombineres med praksis.

Landbruksutdanning i videregående skole må også kunne tilbys interesserte, uavhengig av rettighetsstatus.

Svært gode erfaringer med voksenagronomutdanninga, gjennomført av Troms landbruksfaglige senter gjør at den må videreføres og videreutvikles.

Alle som kan være aktuelle for å gå inn i landbruksyrket bør som en del av motivasjonsprosessen og utdanninga tilbys studieturer. Dette gjelder både innen tradisjonelt landbruk og landbruksbaserte næringer.

En bedre samordning av rådgivingstjenesten i landbruket har vært en oppfordring til «alle» tider. Behovet er minst like aktuelt i dag. I den forbindelse er det viktig å styrke rådgivingskompetansen innen eierskifte. Ikke bare kompetansen på skatter, avgifter mv, men like viktig, kanskje viktigere, på menneskelige forhold, mentale prosesser mv.

Faglig nettverksbygging blant landbruksungdom er svært viktig.

Kompetansekrav

Omdømme i næringa påvirkes i noen grad av at næringa framstår som kompetent. Det bør derfor vurderes om det i noen grad bør innføres kompetansekrav i næringa, f eks i enkeltproduksjoner som melk, sau, svin mv og hvordan det evt kan inngå i KSL.

Likestilling i landbruket

Landbruket er på mange områder mannsdominert. Det bør derfor vurderes om vi bør sette i verk spesielle tiltak for å øke kvinneandelen.

«SØR-TRØNDELAGSMODELLEN»

Fylkesmannen og kommunene i Sør-Trøndelag har gått sammen om å invitere ungdom på gårdene til faglige og sosiale møteplasser som lavterskeltilbud. Opplegget går i korthet ut på:

- Møte mellom Fylkesmannen og kommunens landbruks-/næringskontor
- Opprette ei lokal arbeidsgruppe. Kommunen tar direkte kontakt med bønder som kan tenkes å ville arbeide for å skape «Ny bonde-nettverk» i egen kommune eller sammen med nabokommune(r).
- Møte i arbeidsgruppa for å planlegge inspirasjonskveld med eksterne innledere som f eks. Fylkesmannen, TINE, Nortura, faglag og/eller andre.
- Gjennomføre inspirasjonskvelden.
På inspirasjonskvelden settes det av tid til innspill fra deltakerne om videre oppfølging og emnevalg.
- Arbeidsgruppa arbeider heretter selvstendig, men kommune og Fylkesmann holder løpende dialog med arbeidsgruppa.

INFORMASJONSHEFTE

Landbrukskontoret i Lillehammer-regionen har utarbeidet et informasjonshefte for unge og nye bønder i Lillehammer-regionen. Dette inneholder en kort oversikt over de mest aktuelle tilskuddsordninger i landbruket, rådgivingsinstanser, faglag i landbruket, grunneierlag og beitelag og en del andre organisasjoner og varemottakere og –leverandører. Hftet er vedlagt.

Tilsvarende hefte er også laget for Midt-Gudbrandsdalen, se <https://www.nordfron.kommune.no/Handlers/fh.ashx?FilId=861>

Disse heftene kan være en fin inspirasjonskilde til noe tilsvarende her.

I etterkant av møtet er det også vist til heftet: «*Generasjonsskifte – eierskifte En veileder om viktige forhold knyttet til eiendomsoverdragelse i landbruket*» fra Fylkesmannen i Nordland, se <https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMNO/Landbruk%20og%20mat%20dokumenter/N%C3%A6ringsutvikling%20dokumenter/Veileder-Generasjonsskifte.pdf>

Gruppearbeid:

Hva bør vi samarbeide om, og hvordan, for å styrke rekrutteringa til landbruket i Troms (felles innsats)?

Oppsummert fra de 4 gruppene, punktvis:

- Framsnakke landbruket i alle sammenhenger – selvstendig næring tett på naturen med viktige samfunnsoppgaver
- Informasjon til skolene om landbruket v/ bønder, unge bønder, og få elever ut på gårdene
- God informasjon til rådgiverne i skolene
- Iverksette «Sør-Trøndelagsmodellen»
- Utarbeide infohefte ala det fra Lillehammer-regionen
- Åpen gård-arrangementer
- Inn på tunet, gård/skolesamarbeid – flere etableringer
- Info om finansieringsmuligheter
- Stimulere til salg av gårder
- Få inn landbruk som valgfag
- Nettverksbygging og studieturer
- Styrket rådgiving på eierskifte
- Kartlegging av rekrutteringssituasjonen i kommunene
- Tidlig innsats og bruke ulike arenaer:
 - Barnehager
 - Barne- og ungdomsskoler
 - Videregående skoler
- Ei landbruksutdanning byr på mange muligheter utenom å drive egen gård
- Landbrukets råvareforedlere, både samvirkeorganisasjonene og småskalaforedlere
- Framstille årshjulet på gården
- Fokus på landbruksbaserte næringer (tilleggsnæringer)
- Lage brosjyrer tilpasset ulike skoletrinn
- Ny rekrutteringssøknad til Troms fylkeskommune (Troms Bondelag)
- Få fram de gode historiene